EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

9. juuli 2009 *

Kohtuasjas C-511/06 P,

mille ese on Euroopa Kohtu põhikirja artikli 56 alusel 11. detsembril 2006 esitatud apellatsioonkaebus,

Archer Daniels Midland Co., asukoht Decatur (Ühendriigid), esindajad: *Rechtsanwalt* C. O. Lenz, *solicitor* L. Martin Alegi, *solicitor* E. Batchelor ja *solicitor* M. Garcia, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

apellant,

teine menetlusosaline:

Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: A. Bouquet ja X. Lewis, kohtudokumentide kättetoimetamise aadress Luxembourgis,

kostja esimeses astmes,

* Kohtumenetluse keel: inglise.

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: A. Tizzano esimese koja esimehe ülesannetes ning kohtunikud M. Ilešič, A. Borg Barthet, E. Levits (ettekandja) ja J.-J. Kasel,

kohtujurist: P. Mengozzi,
kohtusekretär: asekohtusekretär H. von Holstein,

arvestades kirjalikus menetluses ja 8. mai 2008. aasta kohtuistungil esitatut,

olles 6. novembri 2008. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Apellatsioonkaebuses palub Archer Daniels Midland Co. (edaspidi „ADM”) tühistada Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 27. septembri 2006. aasta otsuse kohtuasjas T-59/02: Archer Daniels Midland *vs*. komisjon (EKL 2006, lk II-3627, edaspidi „vaidlustatud kohtuotsus”), milles Esimese Astme Kohus jättis osaliselt rahuldamata ADM-i nõude tühistada osaliselt, teda puudutavas osas komisjoni 5. detsembri 2001. aasta otsus 2002/742/EÜ EÜ asutamislepingu artikli 81 ja EMP lepingu artikli 53 kohaldamise menetluse kohta (juhtum COMP/E-1/36.604 – Sidrunhape) (EÜT 2002, L 239, lk 18; edaspidi „vaidlusalune otsus”).

Õiguslik raamistik

2 Nõukogu 6. veebruari 1962. aasta määruse nr 17 (esimene määrus asutamislepingu artiklite [81] ja [82] rakendamise kohta (EÜT 1962, 13, lk 204; ELT eriväljaanne 08/01, lk 3)) artikli 15 lõikes 2 oli sätestatud:

„Komisjon võib otsusega määrata ettevõtjatele või ettevõtjate ühendustele trahvi 1000–1 000 000 arvestusühikut või sellest suurema summa ulatuses, mis ei ületa 10% iga rikkumises osalenud ettevõtte eelneva aasta käibest, kui need tahtlikult või hooletusest:

a) rikuvad [EÜ] artikli [81] lõiget 1 või artiklit [82]; […]

[…]

Trahvisummat määrates võetakse arvesse nii rikkumise raskusastet kui ka kestust."

3 Komisjoni 14. jaanuari 1998. aasta teatises „Suunised määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 ja estü asutamislepingu artikli 65 lõike 5 kohaselt määratavate trahvide arvutamise

meetodi kohta" (EÜT, C 9, lk 3; ELT eriväljaanne 08/01, lk 171; edaspidi „suunised") on märgitud:

„[S]uunistes kirjeldatud põhimõtted peaksid tagama komisjoni otsuste läbipaistvuse ja erapooletuse nii ettevõtjate kui ka Euroopa Ühenduste Kohtu silmis, samas säilitades kaalutlusõiguse, mis asjakohaste õigusaktide alusel on komisjonile antud trahvide määramiseks 10% piires kogukäibest. Seda kaalutlusõigust tuleb siiski kasutada ühtse ja mittediskrimineeriva poliitika kohaselt, mis on kooskõlas konkurentsieeskirjade rikkumise eest karistamise eesmärkidega.

Trahvisumma kindlaksmääramise uus meetod põhineb järgmistel eeskirjadel, kusjuures lähtutakse põhisummast, mida suurendatakse raskendavate või vähendatakse kergendavate asjaolude arvessevõtmiseks."

4 Suuniste punkti 1 alapunktis A on sätestatud:

„Rikkumise raskuse hindamisel tuleb arvesse võtta selle laadi, tegelikku mõju turule, kui seda saab mõõta, ja asjakohase geograafilise turu suurust.

Seega jagunevad rikkumised kolme kategooriasse: kerged rikkumised, rasked rikkumised ja väga rasked rikkumised.

[…]

Samuti on vaja arvesse võtta rikkujate tegelikku majanduslikku suutlikkust põhjustada olulist kahju muudele turuosalistele, eeskätt tarbijatele, ja määrata trahvi suurus nii, et sellel oleks piisavalt hoiatav mõju.

[…]

Kui rikkumine hõlmab mitut ettevõtjat (nt kartellid), võib mõnel juhul osutuda vajalikuks kasutada kõigis kolmes kategoorias kindlaksmääratud summade puhul kaalutegureid, et võtta arvesse konkreetse juhtumi kaalu ja seega rikkumise tegelikku mõju igale konkureerivale ettevõtjale, eeskätt juhul, kui samalaadseid rikkumisi toimepanevate ettevõtjate suurus erineb üksteisest oluliselt.

[…]”

5 Suuniste punktis 2 „Raskendavad asjaolud” on sätestatud:

„Põhisummat suurendatakse, kui ilmnevad raskendavad asjaolud […]:

[…]

– rikkumise eestvedamine või algatamine,

[…]”

6 Suuniste punkt 3 „Kergendavad asjaolud” on sõnastatud järgmiselt:

„Põhisummat vähendatakse, kui ilmnevad kergendavad asjaolud […]:

[…]

– rikkumise lõpetamine kohe, kui komisjon sekkub (eriti kui ta teostab kontrolli),

[…]”

7 Komisjoni 18. juuli 1996. aasta teatise, mis käsitleb kaitset trahvide eest ja trahvide vähendamist kartellide puhul (EÜT C 207, lk 4; edaspidi „koostööteatis”), B-jaos „Trahvi määramata jätmine või trahvisumma väga märkimisväärne vähendamine” on sätestatud:

„Ettevõtja, kes

a) teavitab komisjoni salajasest kartellist enne, kui komisjon on oma otsuse alusel alustanud kartellis osalevate ettevõtjate uurimist, tingimusel et komisjonil ei ole veel teavitatud kartelli olemasolu tõendamiseks piisavalt teavet;

b) esitab kartelli olemasolu tõendavaid määravaid tõendeid esimesena;

c) on lõpetanud osalemise õigusvastases tegevuses hiljemalt kartellist teatamise hetkeks;

d) esitab komisjonile kogu vajaliku teabe ning samuti kõik tema valduses olevad kartelli puudutavad dokumendid ja tõendid ning jätkab pidevat ja igakülgset koostööd kogu uurimise vältel;

e) ei ole sundinud teisi ettevõtjaid kartellis osalema ega ole õigusvastases tegevuses omanud algatavat või määravat rolli,

trahvisummat, mis oleks määratud koostöö puudumisel, vähendatakse vähemalt 75% või jäetakse talle trahv üldse määramata." [Siin ja edaspidi on koostööteatist tsiteeritud mitteametlikus tõlkes.]

8 Koostööteatise D-jaos „Trahvisumma oluline vähendamine" on sätestatud:

„1. Kui ettevõtja teeb koostööd ilma, et oleksid täidetud kõik B- ja C-jaos nimetatud tingimused, vähendatakse trahvisummat, mis talle oleks ilma koostööta määratud, 10–50% võrra.

[…]"

9 Nimetatud teatise E-jao lõige 2 on sõnastatud järgmiselt:

„Alles oma otsuse tegemise hetkel hindab komisjon, kas jagudes B, C või D loetletud tingimused on täidetud ja kas seega on alust trahvisummat vähendada või trahv üldse määramata jätta. Enne haldusmenetluse lõppu ei oleks komisjonil kohane neid meetmeid võtta, sest need tingimused kehtivad kogu selle menetluse jooksul."

Vaidluse aluseks olevad asjaolud

Kartell

10 Vaidlusaluse otsuse adresseeris komisjon viiele sidrunhapet tootvale ettevõtjale: ADM, Cerestar Bioproducts BV (edaspidi „Cerestar"), F. Hoffmann-La Roche AG (edaspidi „HLR"), Haarmann & Reimer Corporation (edaspidi „H&R") ja Jungbunzlauer AG (edaspidi „JBL").

11 Sidrunhape on hapendamis- ja säilitusaine, mida kasutatakse toiduainetes ja jookides, pesuvahendites ja majapidamises kasutatavates puhastusvahendites, farmaatsia- ja kosmeetikatoodetes ning erinevates tööstusprotsessides.

12 1995. aasta augustis teatas Ühendriikide justiitsministeerium komisjonile, et ta on algatanud Ühendriikides sidrunhappe turgu puudutava uurimise. Ettevõtjad ADM, Cerestar, HLR, H&R ja JBL, kes tunnistasid kartellis osalemise üles, maksid trahve nimetatud ministeeriumiga sõlmitud kokkuleppe alusel. Lisaks määrati trahvid ka mõnele füüsilisele isikule.

13 6. augustil 1997 saatis komisjon määruse nr 17 artikli 11 alusel informatsiooninõuded neljale peamisele sidrunhappe tootjale Euroopa Ühenduses.

14 Pärast seda, kui Cerestar oli saanud informatsiooninõude, mis adresseeriti talle hiljem, 1998. aasta juulis, teatas ta komisjonile soovist koostööd teha. 29. oktoobril 1998

komisjoni esindajatega peetud kohtumisel kirjeldasid Cerestari esindajad käesoleva kohtuotsuse punktis 10 nimetatud ettevõtjate moodustatud kartelli (edaspidi „kartell") tegevuskäiku ja selle teatud toimimismehhanisme. Lisaks rõhutas nimetatud ettevõtja ADM-i rolli mõnel ettevõtjate korraldatud mitmepoolsel kohtumisel. Cerestar kinnitas oma ütlusi 25. märtsi 1999. aasta kirjalikus avalduses (edaspidi „Cerestari avaldus").

15 11. detsembril 1998 komisjoni esindajatega toimunud kohtumisel kirjeldasid ADM-i esindajad konkurentsivastast tegevust, milles ADM kartelli raames osales. Ettevõtja kinnitas öeldut 15. jaanuari 1999. aasta kirjas (edaspidi „ADM-i avaldus").

16 Teabe alusel, mille need viis süüdistatavat ettevõtjat komisjoni täiendavatele informatsiooninõuetele vastates edastasid, esitas komisjon neile 29. märtsil 2000 vastuväiteteatise (edaspidi „vastuväiteteatis"), milles ta süüdistas ettevõtjaid EÜ artikli 81 lõike 1 ja 2. mai 1992. aasta Euroopa Majanduspiirkonna lepingu (EÜT 1994, L 1, lk 3; ELT eriväljaanne 11/52, lk 3) artikli 53 lõike 1 rikkumises seeläbi, et nad osalesid sidrunhappe turul salajases kartellis: neli ettevõtjat, sh ADM 1991. aasta märtsist kuni 1995. aasta maini ja Cerestar 1992. aasta maist kuni 1995. aasta maini. Komisjon heitis neile eriti ette omavaheliste täpsete müügikvootide kehtestamist ja järgimist, sihthindade ja/või miinimumhindade kindlaksmääramist, hinnaalanduste kaotamist ja klientide kohta teatud konkreetse teabe vahetamist. Ükski ettevõtja ei taotlenud ärakuulamist ega vaidlustanud vastuväiteteatises esitatud faktide sisulist õigsust. Nad piirdusid vastuväiteteatise etteheidetele kirjaliku vastuse esitamisega.

Vastuväiteteatis

17 Vastuväiteteatise I osa C-jaos esitas komisjon oma etteheidete aluseks olevad asjaolud. Vastuväiteteatise punktis 50 tõi ta välja viis peamist dokumentaalset tõendit, millele ta

faktiliste asjaolude tuvastamisel tugines; need dokumendid olid lisatud vastuväiteteatisele koos kuue muu dokumendiga, mille hulgas oli protokoll 11. detsembril 1998 komisjoni esindajatega toimunud kohtumisel ühe ADM-i esindaja tehtud avalduste kohta, st ADM-i avaldus, 5. novembri 1996. aasta protokoll ADM-i endise esindaja poolt Ühendriikide justiitsministeeriumi esindajatele ja Föderaalse Juurdlusbüroo (FBI) teenistujatele Ühendriikide ametiasutuste läbi viidud konkurentsiõiguse rikkumist puudutanud menetluses tehtud avalduste kohta (edaspidi „FBI aruanne") ja Cerestari aruanne.

18 Lisaks oli vastuväiteteatise punktides 161 ja 162 märgitud, et rikkumise raskuse kindlakstegemiseks võttis komisjon arvesse asjaolusid nii, nagu neid oli kirjeldatud ja hinnatud vastuväiteteatise C-jaos, ja et iga ettevõtja trahvi kindlaksmääramiseks võttis ta muu hulgas arvesse iga ettevõtja rolli keelatud koostöökokkulepetes nii, nagu seda oli kirjeldatud vastuväiteteatise I osas.

19 Lõpuks, vastuväiteteatise punktides 57 ja 58 märgitakse ära kahepoolsed kohtumised, mis toimusid kartellikokkuleppe täitmiseks 1991. aasta jaanuaris ADM-i ja vastavalt JBL-i, HLR-i ja H&R-i vahel.

ADM-i avaldus

20 ADM-i avaldus kirjeldab üksikasjalikult ja arvandmetega kartelli toimimismehhanisme ja täpsemalt otsuseid, mis süüdistatavad ettevõtjad 1991. aasta märtsist kuni 1995. aasta maini toimunud kohtumistel vastu võtsid.

FBI aruanne

21 FBI aruanne sisaldab ADM-i endise esindaja kirjeldust kartelli toimimismehhanismide kohta ja eriti teavet süüdistatavate ettevõtjate omavaheliste kohtumiste kohta. Selles aruandes tuuakse muu hulgas välja, et korraldati kohtumisi, millel osalesid kartellikokkuleppe pooleks olevate kõigi ettevõtjate esindajad; nende kohtumiste hulgas oli kõige kõrgema taseme esindajate kohtumisi (nn *masters*-kohtumised), mis puudutasid kartelli arengusuundi ja toimimismehhanisme, ja nn šerpa kohtumisi, kus osalesid nende toimimismehhanismide reaalse rakendamise eest vastutavad esindajad. Sama aruande kohaselt tundus ülekuulatud isikule, et kartelli „G-4/5 arrangement" toimimismehhanismi idee käis välja üks teine ADM-i endine esindaja, hüüdnimega Tark, kes osales mõlemat liiki eespool nimetatud kohtumistel ja kellel oli selle mehhanismi rakendamisel üsna aktiivne roll.

Cerestari avaldus

22 Cerestari avalduses kirjeldatakse ülevaatlikult süüdistatavate ettevõtjate esindajate mitmepoolseid kohtumisi ja otsuseid, mis nendel kohtumistel vastu võeti. Selles avalduses täpsustatakse, et Cerestari esindaja hinnangul oli ADM-i esindajal nendel kohtumistel eestvedaja roll.

Vaidlusalune otsus

23 Vaidlusaluse otsuse artikli 1 lõike 1 kohaselt on viis otsuse adressaadiks olevat ettevõtjat „rikkunud asutamislepingu artikli 81 lõiget 1 […], osaledes kokkuleppes ja/või kooskõlastatud tegevuses, mis leidis aset sidrunhappe sektoris".

24 Selle otsuse artikli 1 lõikes 2 on sätestatud, et ADM-i, HLR-i, H&R-i ja JBL-i rikkumine kestis 1991. aasta märtsist kuni 1995. aasta maini ja Cerestari rikkumine 1992. aasta maist kuni 1995. aasta maini.

25 Otsuse artiklis 3 on märgitud:

„[Ettevõtjatele] on määratud [artiklis 1] tuvastatud rikkumise eest järgmised trahvid:

a) [ADM]: trahv summas 39,69 miljonit eurot,

b) [Cerestar]: trahv summas 170 000 eurot,

c) [HLR]: trahv summas 63,5 miljonit eurot,

d) [H&R]: trahv summas 14,22 miljonit eurot,

e) [JBL]: trahv summas 17,64 miljonit eurot.”

26 Vaidlusaluses otsuses trahvisumma kindlaksmääramisel kasutas komisjon suunistes ja koostööteatises kehtestatud meetodit.

27 Esiteks määras komisjon rikkumise raskuse ja kestuse alusel kindlaks trahvi põhisumma.

28 Rikkumise raskuse osas kvalifitseeris komisjon kõigepealt vaidlusaluse otsuse põhjenduses 230 rikkumise väga raskeks, võttes arvesse selle laadi, tegelikku mõju sidrunhappe turule Euroopa majanduspiirkonnas ja asjakohase geograafilise turu suurust.

29 Seejärel leidis komisjon nimetatud otsuse põhjenduses 233, et on vaja võtta arvesse tegelikku majanduslikku suutlikkust konkurentsi kahjustada ja määrata trahv tasemel, mis tagab piisava hoiatava mõju. Tuginedes asjassepuutuvate ettevõtjate sidrunhappe müügi ülemaailmsele käibele 1995. aastal, st rikkumise viimasel aastal, liigitas komisjon ettevõtjad kolme kategooriasse. Esimesse kategooriasse liigitas ta H&R-i, kelle ülemaailmne turuosa oli 22%, teise kategooriasse liigitas ta ADM-i ja JBL-i, kelle turuosad olid [konfidentsiaalne], ning HLR-i, kelle turuosa oli 9%, ja kolmandasse kategooriasse liigitas ta Cerestari, kelle ülemaailmne turuosa oli 2,5%. Selle põhjal määras komisjon trahvi lähtesummadeks vastavalt esimesse kategooriasse kuuluvale ettevõtjale 35 miljonit eurot, teise kategooriasse kuuluvatele ettevõtjatele 21 miljonit eurot ja kolmandasse kategooriasse kuuluvale ettevõtjale 3,5 miljonit eurot.

30 Lisaks kohandas komisjon neid trahvi põhisummasid trahvi piisavalt hoiatava mõju tagamiseks. Arvestades asjassepuutuvate ettevõtjate suurust ja kõiki ülemaailmseid ressursse, mis väljendusid nende ülemaailmsetes käivetes, kohaldas komisjon ADM-ile ja HLR-ile määratud lähtesummadele koefitsienti 2 ja H&R-i lähtesummale koefitsienti 2,5.

31 Samuti nähtub vaidlusaluse otsuse põhjendustest 249 ja 250, et iga ettevõtja rikkumise kestuse arvessevõtmiseks suurendati kindlaksmääratud trahve veel 10% kartellis osalemise iga aasta eest, st ADM-i, HLR-i, H&R-i ja JBL-i trahve suurendati 40% ja Cerestari trahvi 30%.

32 Vaidlusaluse otsuse põhjenduses 254 määras komisjon trahvide põhisummad järgmiselt: ADM-ile 58,8 miljonit eurot ning Cerestarile, HLR-ile, H&R-ile ja JBL-ile vastavalt 4,55 miljonit, 58,8 miljonit, 122,5 miljonit ja 29,4 miljonit eurot.

33 Teiseks nähtub vaidlusaluse otsuse põhjendusest 273, et ADM-ile ja HLR-ile määratud trahvide põhisummasid suurendati raskendavate asjaolude esinemise tõttu 35%, kuna nendel ettevõtjatel oli kartellis eestvedaja roll.

34 Täpsemalt järeldas komisjon selle otsuse põhjendustes 263 ja 264, et ADM-i ja kartellis osalenud kolme ettevõtja kahepoolsed kohtumised viitasid sellele, et ADM-il oli kartellikokkuleppele kihutaja roll, lisades, et ka muud tõendid aitasid tuvastada, et ADM-il oli kartelli eestvedaja roll.

35 Vaidlusaluse otsuse põhjendustes 265 ja 266 tugines komisjon selles suhtes FBI aruandes ja Cerestari avalduses esinevatele teatud faktidele.

36 Kolmandaks uuris komisjon vaidlusaluse otsuse põhjendustes 274–291 teatud ettevõtjate taotlusi arvestada nende puhul kergendavaid asjaolusid, kuid jättis need taotlused rahuldamata.

37 Neljandaks kohandas komisjon vaidlusaluse otsuse põhjenduses 293 määruse nr 17 artikli 15 lõike 2 alusel Cerestari ja H&R-i trahvisummasid, et trahv ei ületaks ülemmäära 10% nende ettevõtjate aasta kogukäibest.

38 Viiendaks vähendas komisjon lõpuks süüdistatavate ettevõtjate trahve koostööteatise alusel.

39 Vaidlusaluse otsuse põhjendustest 305 ja 310 nähtub, et koostööteatise B-jao alusel vähendati Cerestari trahvi „väga oluliselt" ehk 90% võrra trahvisummast, mis talle oleks määratud koostöö puudumise korral, kuna ta oli esimene ettevõtja, kes esitas komisjonile määravaid tõendeid kartelli olemasolu kohta.

40 Ühtlasi lükkas komisjon vaidlusaluse otsuse põhjenduses 306 tagasi ADM-i argumendid, millega sooviti tõendada, et teda tuleks pidada selliseid tõendeid esimesena esitanud ettevõtjaks, ja vähendas koostööteatise D-jao alusel tema trahvi vaid „oluliselt", st 50% võrra trahvisummast, mis talle oleks määratud koostöö puudumise korral.

41 Ka JBL-i, H&R-i ja HLR-i trahvi vähendati vastavalt 40%, 30% ja 20% trahvisummast, mis neile oleks määratud koostöö puudumise korral.

Menetlus Esimese Astme Kohtus ja vaidlustatud kohtuotsus

42 28. veebruaril 2002 esitas ADM vaidlusaluse otsuse peale Esimese Astme Kohtusse hagi.

43 Oma hagiavalduses palus ADM tühistada vaidlusaluse otsuse artikli 1 osas, milles tuvastati, et ta osales sidrunhappe turu mahtude piiramises ja tootja määramises, kes pidi juhtima hinnatõuse selle turu igas siseriiklikus segmendis, tühistada nimetatud otsuse artikli 3 ADM-i puudutavas osas ning teise võimalusena vähendada ADM-ile selle otsusega määratud trahvi.

44 Oma nõude põhjenduseks esitas ADM talle määratud trahvi suuruse kohta erinevaid väiteid, mis puudutasid muu hulgas rikkumise raskuse hindamist, tema kvalifitseerimist kartelli eestvedajaks ning kergendavate asjaolude ja tema haldusmenetluses tehtud koostöö hindamist.

45 Esiteks väidab ADM rikkumise raskuse osas, et hinnates, milline oli kartelli tegelik mõju turule, tegi komisjon vigu asjaomase turu määratlemisel, sest ta jättis selle turu eelnevalt määratlemata ning seega turu määratluses arvesse võtmata sidrunhappe asendustooted.

46 Esimese Astme Kohus leidis aga vaidlustatud kohtuotsuse punktis 201, et ADM ei ole tõendanud, et sidrunhapet puudutava kartellikokkuleppe mõju laiemale turule, millele ta viitab, oli olematu või vähemalt vähetähtis, mistõttu lükkas Esimese Astme Kohus selle väite tagasi.

47 Teiseks leidis ADM, et kartelli eestvedaja rolli osas on komisjon teinud vigu nende asjaolude hindamisel, mille alusel ta selle kvalifikatsiooni andis. Kõigepealt väitis hageja, et komisjon kasutas kolmanda riigi ametiasutuste koostatud dokumenti, nimelt FBI aruannet, rikkudes tema menetluslikke tagatisi, sest tal ei olnud nimelt võimalik selle dokumendi õiguspärasuse suhtes oma arvamust avaldada. Seejärel väitis ta, et komisjon rikkus tema kaitseõigusi, kuna komisjon ei maininud vastuväiteteatises seda, et ADM-i käsitatakse kartelli eestvedajana, ega seda, millistele FBI aruande ja Cerestari avalduse andmetele tema sellise rolli tõendamiseks tugineti.

48 Esimese Astme Kohus meenutas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 215, et selle määratluse andmisel tugines komisjon kolmele elemendile: kahepoolsetele kohtumistele, FBI aruandele ja Cerestari avaldusele.

49 Kahepoolsete kohtumiste osas märkis Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 226, et komisjon ei teinud ilmset hindamisviga, leides, et tegemist on täiendavate kaudsete tõenditega lisaks kahele ülejäänud tõendile, st FBI aruandele ja Cerestari avaldusele, mis tõendavad, et ADM-il oli kartellis eestvedaja roll.

50 FBI aruande osas märkis Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 268, et lisades selle aruande vastuväiteteatisele, andis komisjon ADM-ile võimaluse esitada oma seisukoht selle dokumendi õiguspärasuse suhtes, eriti menetlusnormide võimalike rikkumiste suhtes, mis võisid esineda selle dokumendi arvessevõtmisel. Olles tuvastanud, et ADM ei ole seda aruannet üheski haldusmenetluse staadiumis vaidluse alla seadnud, järeldas Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 270, et komisjon ei ole hageja menetlusõigusi rikkunud.

51 Cerestari avalduse osas tuvastas Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 290, et selle avalduse sisu kattus FBI aruandega, mistõttu ei ole komisjon teinud

ilmset hindamisviga, pidades avaldust suurema tõendusliku jõuga dokumendiks võrreldes teiste tõenditega, millele hageja tugines tõendamaks, et ta ei olnud kartelli eestvedaja.

52 Kõigepealt järeldas Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 436–439, et süüdistatavatele ettevõtjatele adresseeritud vastuväiteteatises olid välja toodud peamised faktilised ja õiguslikud asjaolud, mille alusel võis komisjon neile kavandatava trahvi määrata. Nimelt, esiteks ei olnud komisjon selles menetluse staadiumis kohustatud ADM-i teavitama, et ta kvalifitseeritakse kartelli eestvedajaks. Teiseks, arvestades tuvastatud asjaolu, et FBI aruanne ja Cerestari avaldus olid sellele teatisele lisatud, leidis Esimese Astme Kohus, et ADM ei saa väita, et tema kaitseõigusi on rikutud, kuigi komisjon ei olnud fakte esitavas vastuväiteteatise osas sõnaselgelt märkinud, et ta võib ADM-i kartelli eestvedajaks pidada, ega viidanud tõenditele, millele ta kavatseb selle rolli kohta järelduse tegemisel tugineda.

53 Seetõttu lükkas Esimese Astme Kohus tagasi ADM-i väite, mis puudutas tema kvalifitseerimist kartelli eestvedajaks.

54 Kolmandaks väitis ADM, et komisjon jättis alusetult tema puhul arvestamata kergendava asjaolu, mis on märgitud suuniste punkti 3 kolmandas taandes, kuigi ADM lõpetas kartellis osalemise kohe, kui Ühendriikide konkurentsiasutused sekkusid.

55 Pärast seda, kui Esimese Astme Kohus oli vaidlustatud kohtuotsuse punktides 335 ja 336 tõlgendanud suuniste punkti 3 kolmandat taanet, järeldas ta nimetatud kohtuotsuse punktis 338, et seda kergendavat asjaolu ei olda kohustatud tingimata arvesse võtma, vaid see sõltub konkreetse juhtumi asjaoludest. Esimese Astme Kohus leidis, et vaidlusaluse kartelli salastatus tõendab, et asjassepuutuvad ettevõtjad panid neile süüks pandava rikkumise toime tahtlikult, mistõttu vastavalt tema kohtupraktikale ei saa sellise rikkumise lõpetamist käsitleda kergendava asjaoluna, kui see toimus

komisjoni sekkumisel. Seetõttu lükkas Esimese Astme Kohus tagasi ADM-i väite selle asjaolu kergendava asjaoluna arvesse võtmata jätmise kohta.

56 Neljandaks heidab ADM komisjonile ette seda, et viimane ei vähendanud koostööteatise B-jao alusel „väga oluliselt" trahvisummat, mis talle oleks määratud koostöö puudumise korral, kuigi ta oli esimene ettevõtja, kes esitas komisjonile kartelli olemasolu tõendamiseks määravaid tõendeid.

57 Esimese Astme Kohus lükkas ka selle väite tagasi, järeldades vaidlustatud kohtuotsuse punktides 377 ja 378, et komisjon on õigesti keeldunud trahvisumma „väga olulisest" vähendamisest eestvedaja rolli tõttu, mis ADM-il kartellis oli.

58 Lõpuks nõustus Esimese Astme Kohus ülejäänud osas ADM-i väitega, et vaidlusaluse otsuse põhjenduses 158 on õigusvastaselt arvestatud teatud asjaoludega, mida vastuväiteteatises ei olnud mainitud. Seetõttu tühistas ta selle otsuse artikli 1 osa, milles koosmõjus nimetatud põhjendusega tuvastati, et ADM esiteks külmutas, piiras ja sulges sidrunhappe tootmismahte ning teiseks määras tootja, kes pidi juhtima hinnatõuse selle turu igas siseriiklikus segmendis. Samas, arvestades seda, et need asjaolud olid kartelli põhiolemusega võrreldes liigsed, leidis Esimese Astme Kohus, et komisjoni poolt ADM-ile määratud trahvi suurust muuta ei tule. Lõpuks mõistis ta ADM-ilt välja kõik kohtukulud, v.a üks kümnendik tema kuludest, mis mõisteti välja komisjonilt.

Poolte nõuded

59 ADM palub Euroopa Kohtul:

– tühistada vaidlustatud kohtuotsus osas, milles Esimese Astme Kohus jättis vaidlusaluse otsuse peale esitatud hagi rahuldamata;

– tühistada vaidlusaluse otsuse artikkel 3 teda puudutavas osas;

– teise võimalusena muuta nimetatud artiklit 3, tühistades talle määratud trahvi või vähendades selle suurust;

– kolmanda võimalusena saata kohtuasi tagasi Esimese Astme Kohtusse uue kohtuotsuse tegemiseks kooskõlas Euroopa Kohtu otsusega ja

– igal juhul mõista komisjonilt välja ADM-i kohtukulud Euroopa Kohtu ja Esimese Astme Kohtu menetlustes ja jätta komisjoni kohtukulud nendes menetlustes tema enda kanda.

60 Komisjon palub Euroopa Kohtul:

– jätta apellatsioonkaebus rahuldamata ja

– mõista kohtukulud välja ADM-ilt.

Apellatsioonkaebus

61 Apellant esitab apellatsioonkaebuse põhjendamiseks üheksa väidet, mis tuginevad vastavalt:

– viies esimeses väites Esimese Astme Kohtu erinevatele õigusnormi rikkumistele seoses ADM-i kvalifitseerimisega kartelli eestvedajaks;

– kuuendas väites õigusnormi rikkumisele Esimese Astme Kohtu poolt seoses keeldumisega käsitleda kartellis osalemise lõpetamist ADM-i suhtes kergendava asjaoluna;

– seitsmendas ja kaheksandas väites õiguspärase ootuse kaitse põhimõtte rikkumisele ja õigusnormi rikkumisele Esimese Astme Kohtu poolt koostööteatises sätestatud normide kohaldamisel ja

– üheksandas väites selle põhimõtte rikkumisele, mille kohaselt peab komisjon järgima ise endale kehtestatud reegleid asjaomase turu määratluse kohta, mida tuleb järgida rikkumise raskuse hindamisel.

Esimene väide, mis puudutab õigusnormi rikkumist ADM-i kaitseõiguste järgimise hindamisel tema kvalifitseerimise osas kartelli eestvedajaks

Poolte argumendid

62 Selles väites, mis on jagatav kahte ossa, leiab ADM, et Esimese Astme Kohus on rikkunud tema kaitseõigusi.

63 Väite esimeses osas heidab apellant Esimese Astme Kohtule ette, et vaidlustatud kohtuotsuse põhjendustes 437 ja 438 tuvastas ta, et komisjon oli vastuväiteteatises välja toonud ADM-i tegevuse raskusastet iseloomustavad peamised faktilised asjaolud, kuigi teatises ei olnud isegi mainitud, et teda võidakse käsitada kartelli eestvedajana. Eestvedaja roll peab aga olema üks peamisi asjaolusid, mida vastuväiteteatises tuleb mainida, vastasel juhul rikutakse asjassepuutuva ettevõtja kaitseõigusi.

64 Väite teises osas leiab ADM, et komisjon ei andnud talle vastuväiteteatises teada faktidest, millele ta vaidlusaluses otsuses ADM-i eestvedaja rolli kohta järelduste tegemisel tugineb. Apellandi kaitseõiguste järgimise tagamiseks ei piisanud sellest, et dokumendid, millest need faktid nähtusid, esitati ainult vastuväiteteatise lisadena.

65 Komisjon leiab, et see väide ei ole põhjendatud. Väite esimese osa kohta märgib ta, et viidates vastuväiteteatise punktis 158 asjaolule, et rikkumise raskuse hindamisel võtab ta arvesse iga rikkumises osalenud ettevõtja individuaalset rolli, täitis ta apellandi enda meenutatud kohtupraktikas esitatud nõuded, ja sellele järeldusele jõudis ka Esimese Astme Kohus.

66 Väite teine osa on tulemusetu, kuna Esimese Astme Kohus tuvastas muu hulgas, et komisjon ei ole kohustatud vastuväiteteatises esile tooma asjaolusid, mille alusel ta apellandi hiljem kartelli eestvedajaks kvalifitseerib. Igal juhul ei ole väite see osa põhjendatud, sest arvestades et need asjaolud nähtusid vastuväiteteatisele lisatud dokumentidest, olid need apellandile teada. Lisaks puudutasid mitmed vastuväiteteatise osad otseselt apellanti. Seega oli viimasel võimalus esitada vastuväiteid tema eestvedaja rolli tõendamiseks kasutatud dokumentide kohta haldusmenetluse staadiumis, mis tähendab, et tema kaitseõigusi ei ole rikutud.

Euroopa Kohtu hinnang

– Esimese väite esimene osa

67 Vaidlustatud kohtuotsuse punktis 437 tuvastatust tuleneb, et ADM-ile adresseeritud vastuväiteteatises kvalifitseeris komisjon süüdistatavatele ettevõtjatele süüks pandud rikkumise väga raskeks rikkumiseks ja väljendas kavatsust määrata piisavalt hoiatava suurusega trahvid. Samuti nähtub selle kohta vastuväiteteatise põhjendustest 158, 161 ja 162, et komisjon kavatses võtta arvesse iga rikkumises osalenud ettevõtja individuaalset rolli.

68 Tuleb toonitada, et vastavalt Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikale, mida Esimese Astme Kohus meenutas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 434, täidab komisjon oma kohustuse järgida süüdistatavate ettevõtjate õigust olla ära kuulatud, kui ta märgib vastuväiteteatises *expressis verbis*, et ta kaalub asjassepuutuvatele ettevõtjatele trahvi määramist ja märgib trahvi määramise aluseks olevad peamised faktilised ja õiguslikud asjaolud, nagu väidetava rikkumise raskusaste ja kestus, ning selle, kas rikkumine pandi toime „tahtlikult või hooletusest". Nii annab komisjon ettevõtjatele piisavalt teavet, et nad saaksid end kaitsta mitte ainult rikkumise tuvastamise, vaid ka trahvi määramise suhtes (vt selle kohta eelkõige 28. juuni 2005. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P – C-208/02 P ja C-213/02 P: Dansk Rørindustri jt *vs.* komisjon, EKL 2005, lk I-5425, punkt 428, ja 18. detsembri 2008. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-101/07 P ja C-110/07 P: Coop de France bétail et viande *vs.* komisjon, punkt 49).

69 Lisaks tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et kui kohustada komisjoni andma vastuväiteteatise esitamise staadiumis süüdistatavatele ettevõtjatele teavet konkreetsete trahvimäärade kohta, pandaks talle sobimatu kohustus oma lõppotsus ette kindlaks määrata (vt selle kohta 7. juuni 1983. aasta otsus liidetud kohtuasjades 100/80–103/80: Musique Diffusion française jt *vs.* komisjon, EKL 1983, lk 1825, punkt 21).

70 Tuleb toonitada, et kartelli eestvedajaks kvalifitseerimine mõjutab oluliselt selleks kvalifitseeritud ettevõtjale määratava trahvi suurust. Nagu märgitud suuniste punktis 2, on tegemist raskendava asjaoluga, mis toob kaasa trahvi põhisumma märkimisväärse suurendamise. Samuti, arvestades koostööteatise B-jao alapunkti e sõnastust, välistab see kvalifikatsioon kohe trahvi väga olulise vähendamise, isegi kui eestvedajaks kvalifitseeritud ettevõtja täidab kõik ülejäänud koostööteatises sätestatud tingimused, mis talle sellist vähendamist võimaldaksid.

71 Seega tuleb komisjonil vastuväiteteatises esitada asjaolud, mis tema arvates on asjassepuutuvad selleks, et süüdistatav ettevõtja, kes võidakse kartelli eestvedajaks kvalifitseerida, saaks sellele vastuväitele vastata. Samas arvestades, et selle teatise esitamine on vaid lõppotsuse vastuvõtmiseks läbitav etapp ja et seega ei sisalda see

komisjoni lõplikku seisukohta, ei saa nõuda, et komisjon annaks juba selles etapis õigusliku kvalifikatsiooni asjaoludele, millele ta tugineb lõppotsuses ettevõtja kartelli eestvedajaks kvalifitseerimisel.

72 Eeltoodust tuleneb, et Esimese Astme Kohus ei ole rikkunud õigusnorme, otsustades, et komisjon võis jätta vastuväiteteatises märkimata, et ta kavatseb ADM-i kvalifitseerida kartelli eestvedajaks.

73 Seega tuleb esimese väite esimene osa põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

– Esimese väite teine osa

74 Väite selles osas leiab ADM, et Esimese Astme Kohus on rikkunud tema kaitseõigusi, otsustades vaidlustatud kohtuotsuse punktis 439, et talle oli antud võimalus avaldada arvamust teatud faktiliste asjaolude kohta, millele tugineti tema kvalifitseerimisel kartelli eestvedajaks, kuna need asjaolud nähtusid vastuväiteteatisele lisatud dokumentidest.

75 Selleks et kvalifitseerida ADM kartelli eestvedajaks, tugines komisjon vaidlusaluse otsuse põhjendustes 265 ja 266 asjaoludele, mis olid märgitud FBI aruandes ja Cerestari avalduses.

76 Nii on eespool viidatud põhjenduses 265 FBI aruannet tsiteerides märgitud, et „G4/5 kokkuleppemehhanism tundus olevat [ADM-i esindaja] idee ja et 6. märtsi 1991. aasta kohtumisel Baselis, kus [sidrunhappe] kokkulepe sõnastati, oli [sellel esindajal] üsna aktiivne roll", ning et seda esindajat peeti Targaks ja tal oli isegi hüüdnimi Jutlustaja.

77 Teiseks on nimetatud põhjenduses 266 esitatud väljavõte Cerestari avaldusest, milles oli märgitud, et „olgugi et tavaliselt juhtisid *masters*-kohtumisi [HLR-i ja JBL-i esindajad], jäi [Cerestarile] selge mulje, et edasiviiv roll oli [ADM-i esindajal]. [Viimane] juhtis nn šerpa kohtumisi ja valmistas üldiselt ette toimikud ja ettepanekud kokkulepitavate hinnatabelite jaoks".

78 Esiteks tuleb toonitada, et vastupidi sellele, mida väidab komisjon, ei kinnitanud Esimese Astme Kohus põhimõtet, mille kohaselt ei pidanud komisjon vastuväiteteatises märkima faktilisi asjaolusid, mis viisid ADM-i kvalifitseerimiseni kartelli eestvedajaks. Vaidlustatud kohtuotsuses väljendas Esimese Astme Kohus end järgmiselt:

„438 Asjaomaste ettevõtjate kaitseõiguse järgimine ei kohusta komisjoni märkima vastuväiteteatises täpsemalt seda, kuidas ta kavatses vajadusel [trahvi määramise aluseks olevaid peamisi õiguslikke ja faktilisi] asjaolusid trahvi taseme kindlaksmääramisel arvestada. Iseäranis ei olnud komisjon kohustatud märkima ei seda, et ta võis pidada ADM-i kartellikokkuleppe eestvedajaks, ega ka seda, kui palju ADM-i trahvi sellel põhjusel suurendatakse […]

439 […] tuleb meenutada, et komisjon lisas [FBI aruande ja Cerestari avalduse] vastuväiteteatise juurde ja et sellega anti pooltele võimalus avaldada oma arvamust nii nende dokumentide enda kui ka nende tõenditena kasutamise kohta."

79 Seega otsustas Esimese Astme Kohus, et komisjon järgis ADM-i kaitseõigusi, kuna ta oli vastuväiteteatisele lisanud tõendid, millest nähtusid need asjaolud, millele ta tugines vaidlusaluses otsuses ADM-i kvalifitseerimisel kartelli eestvedajaks.

80 See täpsustatud, ja kuigi Esimese Astme Kohtule ei saa ette heita õigusnormi rikkumist, kui ta otsustas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 438, et komisjon ei ole kohustatud vastuväiteteatises selgitama, kuidas ta kavatseb trahvimäära kindlaksmääramiseks faktilisi asjaolusid kasutada ja kas ta kavatseb nende asjaolude alusel ettevõtja kartelli eestvedajaks kvalifitseerida, oli komisjon siiski kohustatud need faktilised asjaolud vastuväiteteatises vähemalt ära märkima.

81 Samas tuleb asuda seisukohale, et vastupidi komisjoni väidetule ei olnud vastuväiteteatises märgitud FBI aruandest ja Cerestari avaldusest nähtuvaid asjaolusid, millele ta tugines vaidlusaluse otsuse põhjendustes 265 ja 266.

82 Nimelt, nagu märgib ka kohtujurist oma ettepaneku punktis 40, ei järeldanud Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 439, et määravad faktilised asjaolud olid välja toodud vastuväiteteatises, vaid ta leidis, et juba sellega, et komisjon lisas neid asjaolusid sisaldavad dokumendid vastuväiteteatisele, anti apellandile võimalus võtta seisukoht mitte ainult nende dokumentide tõenditena kasutamise, vaid ka nendes kirjeldatud faktiliste asjaolude kohta.

83 Seega tuleb kontrollida, kas Esimese Astme Kohus ei rikkunud õigusnorme, tuvastades, et komisjon järgis nii toimides apellandi kaitseõigusi.

84 Kõigepealt tuleb meenutada, et igas menetluses, mis võib kaasa tuua karistuse määramise, eriti trahvi või karistusmakse määramise, on kaitseõigus ühenduse õiguse aluspõhimõte, mida tuleb järgida isegi haldusmenetluses (vt eelkõige 10. mai 2007. aasta kohtuotsus C-328/05 P: SGL Carbon *vs*. komisjon, EKL 2007, lk I-3921, punkt 70).

85 Kaitseõiguse tagamiseks on muu hulgas nõutav, et uurimise all olev ettevõtja peab saama haldusmenetluses esitada tõhusalt oma seisukoha nende väidetavate faktiliste asjaolude ja dokumentide tõelevastavuse ning asjakohasuse kohta, millele komisjon viitab selleks, et põhjendada oma väidet asutamislepingu rikkumise toimepanemise kohta (vt eespool viidatud kohtuotsuse Musique Diffusion française jt *vs*. komisjon, punkt 10, ja 25. jaanuari 2007. aasta otsus kohtuasjas C-407/04 P: Dalmine *vs*. komisjon, EKL 2007, lk I-829, punkt 44, ning eespool viidatud kohtuotsus SGL Carbon *vs*. komisjon, punkt 71).

86 Vastuväiteteatis on üks dokumentidest, mis võimaldab uurimise all olevatel ettevõtjatel teada saada, millised tõendid on komisjonil, ning anda kaitseõigustele täieliku tõhususe (vt selle kohta 15. oktoobri 2002. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P: Limburgse Vinyl Maatschappij jt *vs*. komisjon, EKL 2002, lk I-8375, punktid 315, ja 316 ning 7. jaanuari 2004. aasta otsus liidetud kohtuasjades C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P: Aalborg Portland jt *vs*. komisjon, EKL 2004, lk I-123, punktid 66 ja 67).

87 Vastuväiteteatisest peavad seega selgelt nähtuma kõik peamised asjaolud, millele komisjon selles menetluse staadiumis tugineb (vt eespool viidatud kohtuotsuse Musique Diffusion française jt *vs*. komisjon, punkt 14).

88 Kaitseõiguste tagamiseks on nõutav, et asjassepuutuv ettevõtja peab saama haldusmenetluses esitada tõhusalt oma seisukoha nende väidetavate faktiliste asjaolude ja dokumentide tõelevastavuse ning asjakohasuse kohta, millele viitab komisjon selleks, et põhjendada oma väidet rikkumise toimepanemise kohta (vt eespool viidatud kohtuotsus Dalmine *vs*. komisjon, punkt 44).

89 Seega tuleb asuda seisukohale, et käesoleva kohtuasja asjaolusid arvestades ei saa eespool viidatud nõudeid täidetuks pidada ainuüksi sellega, et vastuväiteteatisele lisati dokumendid, millest nähtusid ADM-i kartelli eestvedajaks kvalifitseerimise aluseks olevad asjaolud, kuna see teatis ei võimaldanud tal neid asjaolusid vaidlustada ja järelikult oma õigusi tõhusalt teostada.

90 Nimelt tuleb märkida, et tõendid, millest nähtusid asjaolud, mille alusel ADM vaidlusaluses otsuses kartelli eestvedajaks kvalifitseeriti, on kindlasti juba oma olemuselt mingil määral subjektiivsed, kuna need sisaldavad nende isikute ütlusi, keda komisjoni või mõne siseriikliku konkurentsiasutuse algatatud rikkumismenetluses üle kuulati.

91 Nii sisaldab FBI aruanne sellise ADM-i endise esindaja ülekuulamise tulemusi, kellel oli Ühendriikide konkurentsiasutuste läbi viidud menetluses puutumatus.

92 Teiseks tõendiks oli ADM-iga sidrunhappe turul konkureeriva ja tuvastatud kartellis osalenud Cerestari vabatahtlikult esitatud avaldus.

93 Ainult see, et need dokumendid olid vastuväiteteatisele lisatud, ei võimaldanud apellandil hinnata, kui usaldusväärseks peab komisjon igat nendes dokumentides sisalduvat asjaolu.

94 Seetõttu ei saa käesoleva kohtuasja asjaolusid arvestades järeldada, et komisjon on võimaldanud ADM-il oma kaitseõigusi teostada, piirdudes vastuväiteteatisele nende dokumentide ja tõendite lisamisega, kus kajastusid asjaolud, millele ta tugines

vaidlusaluses otsuses apellandi kvalifitseerimisel kartelli eestvedajaks, ilma et neid asjaolusid oleks sõnaselgelt mainitud vastuväiteteatise enda tekstis.

95 Seega nähtub eespool toodust, et Esimese Astme Kohus rikkus õigusnorme, otsustades, et komisjon ei rikkunud apellandi kaitseõigusi, kvalifitseerides ta kartelli eestvedajaks tõendite alusel, millele ta sel eesmärgil tugines, kuid mida ei olnud välja toodud apellandile adresseeritud vastuväiteteatises.

96 Seega tuleb esimese väite teise osaga nõustuda.

Teine kuni viies väide, et ADM-i kvalifitseerimisel kartelli eestvedajaks on rikutud õigusnorme või moonutatud tõendeid

97 Arvestades ADM-i esimesele väitele antud vastust, puudub vajadus uurida apellatsioonkaebuse teist kuni viiendat väidet, mis puudutavad samuti ADM-i kvalifitseerimist kartelli eestvedajaks asjaolude alusel, mis nähtusid FBI aruandest ja Cerestari avaldusest.

Kuues väide, et Esimese Astme Kohus on rikkunud õigusnorme kergendavate asjaolude arvesse võtmata jätmisele antud hinnangus

Poolte argumendid

98 ADM leiab, et järeldades vaidlustatud kohtuotsuse põhjenduses 346, et komisjon ei olnud kohustatud arvestama rikkumise lõpetamise eest suunistes ette nähtud kergendavaid asjaolusid, on Esimese Astme Kohus suuniseid vääralt tõlgendanud. Nimelt, vastupidi sellele, mida Esimese Astme Kohus punktides 335–340 otsustas, ei ole kergendavate asjaoludega arvestamine lihtsalt üks komisjoni õigus ja komisjon ei saa valida, kas ta nende asjaolude kohaldamiseks või kohaldamata jätmiseks kartelli salastatusega arvestab.

99 Komisjon leiab, et Esimese Astme Kohus otsustas õigesti, et rikkumise lõpetamine ei too automaatselt kaasa õigust trahvi vähendamisele. Komisjonil on selles osas kaalutlusruum arvestada eelkõige kõnealuse ettevõtja käitumisega. Käesolevas asjas ei aidanud ADM haldusmenetlusele otsustavalt kaasa, mistõttu ei saanud kergendavaid asjaolusid tema puhul arvestada.

Euroopa Kohtu hinnang

100 Tuleb meenutada, et suuniste punktis 3 on märgitud, et komisjoni poolt kindlaks määratud trahvi põhisummat vähendatakse eelkõige juhul, kui süüdistatav ettevõtja lõpetab rikkumise kohe, kui komisjon sekkub.

101 Selle kohta märkis Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktis 338, et seda sätet tuleb tõlgendada nii, et rikkumise lõpetamise arvestamine kergendava asjaoluna on õigustatud üksnes siis, kui konkreetse juhtumi asjaoludest nähtub, et rikkumine lõpetatakse kohe, kui komisjon sekkub.

102 Seetõttu lükkas Esimese Astme Kohus tagasi apellandi argumendi, mille kohaselt pidanuks kartellikokkuleppe lõpetamine tooma kaasa trahvi põhisumma automaatse vähendamise vastavalt suuniste punktile 3, ja rõhutas vaidlustatud kohtuotsuse punktis 337, et ADM-i väljapakutud selle sätte tõlgendus kahjustaks EÜ artikli 81 lõike 1 kasulikku mõju.

103 Nii otsustades ei rikkunud Esimese Astme Kohus õigusnorme.

104 Tuleb tõdeda, et trahvi põhisumma selline vähendamine on tingimata seotud konkreetse juhtumi asjaoludega, mis võivad olla sellised, et komisjon otsustab õigusvastases kokkuleppes osalenud ettevõtja trahvisummat mitte vähendada.

105 Kergendavate asjaolude arvessevõtmisega nõustumine olukorras, kus ettevõtja on sellise ilmselgelt ebaseadusliku kokkuleppe pool, mille suhtes ta teadis või pidi teadma, et tegemist on rikkumisega, võib julgustada ettevõtjaid jätkama salajast kokkulepet nii kaua kui võimalik lootuses, et nende käitumist mitte kunagi ei avastata, kuid samas teades, et kui nende käitumine avastatakse, võidakse nende trahvi vähendada, kui nad rikkumise lõpetavad. Selline nõustumine võtaks määratavalt trahvilt kogu hoiatava mõju ja kahjustaks EÜ artikli 81 lõike 1 kasulikku mõju (vt 19. märtsi 2009. aasta otsus kohtuasjas C-510/06 P: Archer Daniels Midland *vs.* komisjon, EKL 2009, lk I-1843, punkt 149).

106 Seega leidis Esimese Astme Kohus õigesti, et tema poolt tuvastatud asjaolusid arvestades ei saa apellant väita, et komisjon oli kohustatud talle määratud trahvi põhisummat vähendama põhjendusel, et ta lõpetas oma ebaseadusliku tegevuse kohe, kui Ameerika konkurentsiasutused sekkusid.

107 Seega tuleb kuues väide põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

Seitsmes väide, et koostööteatise B-jao kohaldamisel on rikutud õigusnorme

Poolte argumendid

108 Kuna ADM-i hinnangul kvalifitseeriti ta kartelli eestvedajaks õigusvastaselt, heidab ta Esimese Astme Kohtule ette koostööteatise B-jao kohaldamist puudutava väite tagasilükkamist.

109 Komisjoni hinnangul korratakse selles väites apellatsioonkaebuse esimest väidet, mistõttu tuleb see tunnistada vastuvõetamatuks.

Euroopa Kohtu hinnang

110 Nagu on otsustatud käesoleva kohtuotsuse punktis 95, leidis Esimese Astme Kohus vääralt, et komisjon võis ADM-i kaitseõigusi rikkumata tema kvalifitseerimisel kartelli eestvedajaks tugineda asjaoludele, mis nähtusid FBI aruandest ja Cerestari avaldusest, kuigi neid asjaolusid ei olnud vastuväiteteatises märgitud.

111 Seega, kuna Esimese Astme Kohus tuvastas vaidlustatud kohtuotsuse punktides 225 ja 226, et kui eespool viidatud tõendeid mitte arvestada, on kahepoolsete kohtumiste asetleidmine vaid üks kaudne tõend ja see üksi ei võimalda kindaks teha, kas apellandil oli kartellis eestvedaja roll, siis tuleneb sellest, et Esimese Astme Kohus kinnitas ADM-i kartelli eestvedajaks olemist õigusvastaselt.

112 Järelikult, kuna apellant ei olnud õiguspäraselt kartelli eestvedajaks kvalifitseeritud, ei saanud ka Esimese Astme Kohus õigusnorme rikkumata jätta tema suhtes kohaldamata koostööteatise B-jagu põhjusel, et ADM-il oli kartelli eestvedaja roll.

113 Eeltoodut arvestades tuleb käesoleva väitega nõustuda.

Kaheksas väide, et rikutud on õiguspärase ootuse kaitse põhimõtet

Poolte argumendid

114 ADM leiab, et seisukohad, millele Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 386–391 asus, oleksid pidanud viima Esimese Astme Kohtu järelduseni, et komisjon tekitas ADM-ile õiguspärase ootuse, et tema trahvi koostööteatise B-jao alusel vähendatakse. Vastupidi Esimese Astme Kohtu poolt vaidlustatud kohtuotsuse punktis 394 tuvastatule ei ole apellandi arvates õiguspärase ootuse tekkimiseks oluline, millises menetluse staadiumis koostööd tehti. Ta viitab selles suhtes 22. juuni 2006. aasta otsusele liidetud kohtuasjades C-182/03 ja C-217/03: Belgia ja Forum 187 *vs*. komisjon (EKL 2006, lk I-5479, punktid 147–167).

115 Komisjon leiab, et kuna enne haldusmenetluse lõppu ei ole tal objektiivselt võimalik täpselt kindlaks määrata, milline roll igal kartellis osalenul oli, ei saanud ADM-il tekkida ootust, et talle määratavat trahvi võidakse koostööteatise B-jao alusel „väga oluliselt" vähendada.

Euroopa Kohtu hinnang

116 Esiteks, nagu toonitab ka kohtujurist oma ettepaneku punktis 208, tuleb asuda seisukohale, et käesolevas väites soovib ADM, et apellatsioonimenetluses hinnataks uuesti faktilisi asjaolusid, millele Esimese Astme Kohus on juba oma hinnangu andnud; Euroopa Kohus ei ole aga pädev seda tegema, v.a juhul, kui tõendeid on moonutatud.

117 Asjaolude alusel, mida Esimese Astme Kohus uuris vaidlustatud kohtuotsuse punktides 386–391, sai ta käesolevas asjas mõistlikult järeldada, et komisjon julgustas apellanti koostööd tegema, andmata talle seejuures aga täpseid tagatisi talle määratava trahvi vähendamise suhtes koostööteatise B-jao alusel.

118 Teiseks, vastavalt koostööteatise E-jaole hindab komisjon, kas selle teatise jagudes B, C või D loetletud tingimused on täidetud, alles oma lõppotsuse tegemise hetkel. Seega ei rikkunud Esimese Astme Kohus õigusnorme, otsustades, et komisjon ei saanud lõppotsuse vastuvõtmisele eelnenud menetlusstaadiumis anda apellandile trahvi mis tahes vähendamise suhtes mingeid täpseid tagatisi.

119 Seega tuleb kaheksas väide tagasi lükata osaliselt vastuvõetamatuse ja osaliselt põhjendamatuse tõttu.

Üheksas väide, et rikutud on põhimõtet, mille kohaselt peab komisjon järgima ise endale kehtestatud reegleid

Poolte argumendid

120 ADM heidab Esimese Astme Kohtule ette, et viimane ei tuvastanud, et komisjon on kartelli mõju hindamiseks jätnud õigusvastaselt asjaomase turu määratlemata, kuigi see on kohustuslik eeltingimus kartelli poolt sellele turule tekitatud kahju tuvastamiseks. Kui komisjon oleks selle turu määratlenud, oleks ta pidanud arvestama sidrunhappe asendustoodetega ja apellandi esitatud tõendeid arvestades järeldama, et kartell ei mõjutanud hindu sidrunhappe turul.

121 Komisjon leiab, et esiteks on see väide vastuvõetamatu, kuna apellant palub sisuliselt, et Euroopa Kohus uuriks komisjoni esitatud tõenditele antud hinnangut. Teiseks põhinevad ADM-i argumendid vääral arusaamal sellest, mis on asjaomase turu määratluse eesmärk. Käesolevas asjas tuleb eristada EÜ artikli 81 rikkumise toimepanemise hindamist – mis tingib asjaomase turu määratluse – rikkumise raskusastme hindamisest.

Euroopa Kohtu hinnang

122 Esiteks tuleb meenutada, et vastavalt suunistele võetakse trahvisumma määramiseks rikkumise raskuse hindamisel muude asjaolude seas arvesse rikkumise tegelikku mõju turule.

123 Esimese Astme Kohus märkis vaidlustatud kohtuotsuse punktis 198, et hinnates, milline on kartelli tegelik mõju turule, piirdus komisjon vaid sidrunhappe turuga. Nii toimides ei arvestanud ta suurema turuga, millega apellant soovitas arvestada ja mis hõlmas ka apellandi loetletud sidrunhappe asendustooteid.

124 Nii tugines Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 152–156 ja 180–193 komisjoni poolt vaidlusaluses otsuses esitatud analüüsile, mis viis ta järelduseni – mida ADM ei vaidlustanud –, et paralleelselt kartelli toimima hakkamisega toimus sidrunhappe hindade tõus.

125 Esiteks, kuigi rikkumise tegelik mõju turule on asjaolu, mida tuleb selle rikkumise raskuse hindamisel arvesse võtta, on see vaid üks kriteerium teiste kriteeriumide seas,

milleks on rikkumise laad ja geograafilise turu suurus. Samuti on suunistes täpsustatud, et tegelikku mõju turule tuleb arvesse võtta vaid siis, kui see on mõõdetav.

126 Teiseks, nagu märgib ka kohtujurist oma ettepaneku punktides 200 ja 201, ei ole apellant vaidlustanud seda, et kartell mõjutas sidrunhappe hindu vähemalt ühel osal turust.

127 Eeltoodut arvestades on Esimese Astme Kohus vaidlustatud kohtuotsuse punktides 200 ja 201 õigesti järeldanud, et apellandi argumentatsiooniga ei saa nõustuda, sest viimane ei ole tõendanud, et komisjon oleks pidanud tuvastama kartelli mõju puudumise, kui ta oleks määratlenud asjaomase turu nii, nagu soovitas apellant.

128 Nii piirdus Esimese Astme Kohus – vastupidi apellandi väidetule – järeldusega, et apellandi esitatud tõendid ei võimaldanud ümber lükata komisjoni analüüsi, muutmata seejuures poolte tõendamiskoormist.

129 Järelikult tuleb üheksas väide põhjendamatuse tõttu tagasi lükata.

130 Arvestades kõiki eespool toodud kaalutlusi, tuleb vaidlustatud kohtuotsus tühistada osas, milles lükatakse tagasi väited, mis apellant esitas toetuseks oma hagiavaldusele, milles ta palus tühistada vaidlusaluse otsuse osas, milles ta kvalifitseeriti kartelli eestvedajaks ning seetõttu esiteks suurendati talle määratava trahvi põhisummat ja teiseks ei kohaldatud tema suhtes koostööteatise B-jagu.

Hagi Esimese Astme Kohtus

131 Euroopa Kohtu põhikirja artikli 61 esimese lõigu teise lause kohaselt võib Euroopa Kohus Esimese Astme Kohtu otsuse tühistamise korral teha asjas lõpliku kohtuotsuse, kui menetlusstaadium seda lubab. Käesolevas asjas saab Euroopa Kohus seda teha.

Väide, et kartelli eestvedajaks kvalifitseerimine oli väär

132 Vaidlusaluse otsuse peale esitatud hagiavalduse toetuseks esitatud väites, mille kohta Esimese Astme Kohus tegi vale otsuse, vaidlustab apellant tema kartelli eestvedajaks kvalifitseerimise ja sel põhjusel tema trahvi põhisumma 35% võrra suurendamise.

133 Kuna käesoleva kohtuotsuse punktist 94 nähtub, et komisjon ei andnud ADM-ile võimalust teostada oma õigusi asjaolude suhtes, mis tulenesid FBI aruandest ja Cerestari avaldusest ja millele komisjon vaidlusaluses otsuses tugines tema kvalifitseerimisel kartelli eestvedajaks, siis tuleb kontrollida, kas see institutsioon tugines lisaks eespool nimetatud asjaoludele tõenditele, mis võimaldasid tal selle kvalifikatsiooni anda.

134 Sellega seoses tuleneb vaidlusaluse otsuse punktidest 263 ja 264 ning vastuväiteteatise punktidest 56–58, et komisjon leidis täiendavalt, et 1991. aasta jaanuaris toimus kartelli

algatamiseks või isegi edasiarendamiseks ADM-i ja vastavalt HLR-i, H&R-i ja JBL-i vahel hulk kahepoolseid kohtumisi.

135 Samas lisab komisjon vaidlusaluse otsuse põhjenduses 264, et „ADM-i ja tema konkurentide vahel veidi enne kartelli esimest mitmepoolset koosolekut toimunud kahepoolsete kohtumiste olemasolu ei ole piisav järeldamaks, et ADM oli kartellikokkuleppele kihutaja, kuid see on ilmne vihje sellele". Edasi viitab komisjon selle otsuse põhjendustes 265 ja 266 täpsetele asjaoludele, mis olid võetud FBI aruandest ja Cerestari avaldusest.

136 Nagu nähtub käesoleva kohtuotsuse punktidest 94 ja 95, ei saanud komisjon ADM-i kvalifitseerimisel kartelli eestvedajaks tema kaitseõigusi rikkumata tugineda määravatele tõenditele, millele viidati vaidlusaluse otsuse punktides 265 ja 266, kui nendele tõenditele ei olnud viidatud vastuväiteteatises.

137 Järelikult, kuna selle otsuse põhjendustes 263 ja 264 tehtud viide hulga kahepoolsete kohtumiste asetleidmisele ei ole iseenesest piisav, et ADM kartelli eestvedajaks kvalifitseerida, ei tõendanud komisjon selle kvalifikatsiooni põhjendatust, mistõttu ei saanud ta ka apellandile määratud trahvi põhisummat suurendada 35% võrra raskendava asjaolu tõttu, mis selle kvalifikatsiooniga kaasnes.

138 Seega tuleb selle väitega nõustuda.

Väide, et koostööteatise B-jao punkti b sätteid on vääralt kohaldatud

Vaidlusalune otsus

139 Vaidlusaluse otsuse punktis 305 tuvastatu alusel vähendas komisjon Cerestari trahvi koostööteatise B-jao alusel „väga oluliselt", st 90% trahvisummast, mis talle oleks määratud ilma koostööta. Komisjon leidis selles põhjenduses nimelt, et nimetatud ettevõtja oli esimene, kes 29. oktoobril 1998 komisjoni talitustega peetud kohtumisel esitas kartelli olemasolu tõendavaid määravaid tõendeid. Ta lisas järgmises põhjenduses, et „29. oktoobri 1998. aasta kohtumisel [Cerestari] esitatud andmed, mis vastavad nendele, mis esinevad hiljem tema 25. märtsi 1999. aasta kirjalikus avalduses, olid piisavad, et tõendada kartellikokkuleppe olemasolu, ja need esitati komisjonile enne, kui ADM need oli esitanud". Seetõttu lükkas komisjon nimetatud otsuse põhjenduses 308 tagasi ADM-i argumendid, mille kohaselt täitis ADM koostööteatise B-jaos sätestatud tingimused, et tema trahvisummat „väga oluliselt vähendataks".

Poolte argumendid

140 Esimese Astme Kohtule esitatud hagiavalduse põhjendamisel leidis ADM, et komisjon on vääralt kohaldanud koostööteatise B-jao punkti b. Nimelt oli ADM „esimene, kes esitas kartelli olemasolu tõendavaid määravaid tõendeid" selle sätte tähenduses, esitades need 11. detsembril 1998 toimunud kohtumisel, samas kui Cerestari poolt 29. oktoobri 1998. aasta kohtumisel esitatud tõendid ei olnud „määravad" selle sätte tähenduses.

141 Esiteks ei esitanud Cerestar mingit teavet kartelli tegevuse kohta enne 12. maid 1992, mil ta end sellega sidus. Teave, mis komisjonil kartelli selle perioodi tegevuse kohta oli, tulenes seega ainult ADM-i esitatud andmetest.

142 Teiseks ei ole Cerestari avaldus, mis vastab 29. oktoobri 1998. aasta kohtumisel suuliselt antud informatsioonile, kartelli kohtumiste kuupäevade ega selle osaliste osas ei määrav ega täpne. Cerestar loetles 32 kohtumist, mis leidsid aset erinevatel kuupäevadel ajavahemikus 14. novembrist 1991, st enne tema liitumist kartellikokkuleppega, kuni 17. juulini 1996, st palju aega pärast kartelli lõppemist. Ta avaldas, et nendest kohtumistest üheksa olid kartelli kohtumised, mis kindlasti toimusid, kaheksa olid „võimalikud" kohtumised ja viisteist ei olnud kartelli kohtumised või „see [oli] väga vähe tõenäoline, et nad seda olid". Kindlaks tehti kolme kohtumise osalejad seitsmeteistkümnest kohtumisest, mis kuulusid „kindlate" või „võimalike" kartelli kohtumiste hulka. Vastavalt teiste asjassepuutuvate ettevõtjate ütlustele ja komisjoni järeldustele kuut Cerestari nimetatud kohtumist tegelikult ei toimunud.

143 Kolmandaks tunnistas Cerestar hiljem, komisjonile 7. mail 1999 saadetud kirjas, et mõnda nimetatud kohtumist tegelikult ei toimunud.

144 Neljandaks on Cerestari avaldus kohtumiste eesmärgi osas ebamäärane ja vähetähtis. Hindade ja kvootide kohta ei ole mingit täpsemat teavet esitatud, välja arvatud Cerestarile endale määratud kvoodid.

145 Viiendaks ei ilmne selgelt, kas Cerestar esitas sarnaselt ADM-iga komisjonile tõendi otseste ütluste vormis. Cerestar ei ole ka pidanud vajalikuks oma 29. oktoobri 1998. aasta ütlusi edaspidi täpsustada ega selgitada.

146 Kuuendaks puudutas komisjoni 3. märtsi 1999. aasta üksikasjalikum ja ADM-i väidetele tuginev informatsiooninõue Cerestari ennast. Cerestaril oli enne oma lõpliku 25. märtsi 1999. aasta seisukoha komisjonile edastamist võimalus uurida informatsiooninõuet, mis viitas kohtumiste kindlaksmääratud kuupäevadele ja kohtadele ja mis põhines ADM-i koostööl.

147 Apellant väidab, et tema esitatud tõendid seevastu olid määravad. 11. detsembri 1998. aasta kohtumisel andis ta komisjonile otseseid ütlusi, esitas asjaolude asetleidmise ajale vastava dokumentaalse tõendi ning dokumendid, mis tõendavad kartelli tööd korraldava kokkuleppe raamistikku ja täitmist. ADM-i esitatud tõendusmaterjalist tulenesid mitmed täpsed üksikasjad, mis puudutasid kartelli kohtumisi, osalejaid, kompensatsiooni- ja kontrollimehhanismi, hindasid ja kvoote.

148 Komisjon väidab, et esitatud tõendite „määravuse" hindamisel koostööteatise B-jao punkti b tähenduses ei puutu asjasse see, et need tõendid pärinevad ettevõtjalt, kes ei osalenud tuvastatud kartellis kogu selle tegevuse jooksul. Nimelt peavad need tõendid tõendama kartellikokkuleppe olemasolu, mitte selle kestust.

149 Samuti ei mõjuta nende tõendite määravateks kvalifitseerimist see, et komisjonile esitatud teave ei olnud terviklik.

Euroopa Kohtu hinnang

150 Esiteks tuleb toonitada, nagu teeb ka kohtujurist oma ettepaneku punktides 221 ja 222, et koostööteatise B-jao punkti b tekstist endast ei nähtu nõuet, et „esimene" ettevõtja peab olema esitanud kõik tõendid kartelli toimimise kõikide üksikasjade kohta. Selleks et ettevõtjat saaks nimetatud sätte kohaselt „esimeseks" pidada, piisab, kui ettevõtja

esitab kartelli olemasolu tõendavaid „mingeid" määravaid tõendeid. See tekst ei nõua ka, et esitatud tõendid oleksid iseenesest piisavad vastuväiteteatise koostamiseks või isegi rikkumist tuvastava lõppotsuse vastuvõtmiseks. Samas, kuigi koostööteatise B-jao punktis b viidatud tõendid ei pea iseenesest kindlasti olema kartelli olemasolu tõendamiseks piisavad, peavad nad siiski olema selle tõendamisel määrava tähtsusega. Seega ei tohi need olla üksnes komisjoni uurimist suunavad, vaid neile tõenditele peab olema võimalik tugineda otseselt kui rikkumist tuvastava otsuse aluseks olevale peamisele tõendusmaterjalile.

151 Samuti tuleb toonitada, et nimetatud B-jao punkti b seisukohast ei ole tähtsust asjaolul, et määravad tõendid esitati suuliselt.

152 Lõpuks tuleb märkida, komisjonil on ka teatud kaalutlusruum, et hinnata, kas ettevõtja koostöö oli rikkumise ja selle lõpetamise tuvastamiseks „määrav" selle sätte tähenduses, mistõttu võib pidada keelatuks vaid komisjoni kaalutlusõiguse piiride ilmset ületamist.

153 Eespool esitatud seisukohti arvestades tuleb käesolevas asjas uurida, kas komisjon on teinud ilmse hindamisvea, otsustades, et Cerestar oli esimene ettevõtja, kes esitas kartelli olemasolu tõendavaid määravaid tõendeid.

154 Komisjon märkis vaidlusaluse otsuse punktides 305 ja 306, et Cerestar oli esimene ettevõtja, kes 29. oktoobri 1998. aasta kohtumisel esitas kartelli olemasolu tõendavaid määravaid tõendeid, ning et see ettevõtja kinnitas oma suulist avaldust kirjalikult 25. märtsil 1999.

155 Esiteks tuleb märkida, et ADM ei saa vaidlustada Cerestari esitatud teabe määravat tähtsust ainult põhjusel, et viimane hakkas kartellist osa võtma alles aasta pärast selle tegevuse algust.

156 Nimelt, nagu toonitab õigesti ka komisjon, tuleneb koostööteatise B-jao punkti b sõnastusest nõue, et esitatud määravad tõendid peavad puudutama kartelli olemasolu, mitte selle kestust.

157 Samuti sisaldab Cerestari avaldus teavet enne tema kartelli liikmeks astumist toimunud mitmepoolsete kohtumiste kohta ja seda teavet kinnitasid ADM-i ütlused komisjoni ja ADM-i esindajate vahelisel kohtumisel.

158 Teiseks, mis puudutab Cerestari avalduse sisu ennast, siis on oluline toonitada, et selles kirjeldati kartelli toimimismehhanisme, st hindade kindlaksmääramise süsteemi, turuosade jaotamist, teabevahetussüsteemi ja hüvitiste maksmise korraldust. Lisaks sisaldas see avaldus kartellis osalenud ettevõtjate vahel toimunud erinevate kohtumiste nimekirja.

159 Kuigi on tõsi, et Cerestari avalduses esitatud teave oli teatud ulatuses ligikaudne ja see ei sisaldanud süstemaatiliselt arvandmeid kartelli kohtumistel vastu võetud otsuste kohta, sai komisjon siiski ilma ilmset hindamisviga tegemata järeldada, et need tõendid olid kartelli olemasolu tõendamiseks määravad.

160 Kartelli olemasolust Euroopa sidrunhappe turul, selle ligikaudsest kestusest, toimimismehhanismidest ja tegevuskäigust sai komisjon nimelt teada tänu Cerestari poolt 29. oktoobri 1998. aasta kohtumisel esitatud teabele.

161 Kuigi Cerestari esitatud tõendid ei olnud seega sellised, mis oleksid olnud iseenesest piisavad rikkumise kõigi aspektide tõendamiseks, olid nad enamat kui lihtsalt komisjoni uurimist suunavad tõendid ja komisjon sai rikkumise olemasolu tõendamisel neile otseselt tugineda.

162 Selle teabe määrava laadi hindamisel ei ole asjassepuutuv asjaolu, et see ei tulenenud otsestest ütlusest või et seda hiljem täiendati või täpsustati.

163 Järelikult tuleb tagasi lükata apellandi väide, et komisjon on koostööteatise B-jao punkti b vääralt kohaldanud.

164 Kõigist eespool toodud seisukohtadest nende kogumis järeldub, et Euroopa Kohtu põhikirja artikli 61 esimese lõigu alusel tuleb vaidlusaluse otsuse artikkel 3 tühistada osas, milles ADM-ile on määratud trahv summas 39,69 miljonit eurot, arvestades talle määratud trahvi põhisumma suurendamisega 35% võrra seetõttu, et ta kvalifitseeriti kartelli eestvedajaks, ning järelikult vähendada seda trahvi summani 29,4 miljonit eurot.

Kohtukulud

165 Kodukorra artikli 122 esimene lõik näeb ette, et kui apellatsioonkaebus on põhjendatud ja Euroopa Kohus teeb ise kohtuasjas lõpliku otsuse, otsustab ta kohtukulude jaotuse. Kodukorra artikli 69 lõike 2 kohaselt, mida artikli 118 alusel kohaldatakse apellatsioonimenetluses, on kohtuvaidluse kaotanud pool kohustatud hüvitama kohtukulud, kui vastaspool on seda nõudnud. Kodukorra artikli 69 lõike 3 alusel võib Euroopa Kohus määrata kulude jaotuse või jätta kummagi poole kohtukulud tema enda kanda, kui osa nõudeid rahuldatakse ühe poole, osa teise poole kasuks.

166 Kuna apellatsioonimenetluses on mõlema poole nõuded osaliselt rahuldamata jäetud, tuleb komisjonilt välja mõista pool apellandi kohtukuludest ja apellandilt välja mõista komisjoni kohtukulud ning jätta pool apellandi kohtukuludest tema enda kanda.

167 Mis puudutab Esimese Astme Kohtu menetlust, siis arvestades et vaidlustatud kohtuotsus osaliselt tühistati ja apellandi poolt esimeses astmes esitatud nõuded osaliselt rahuldati, tuleb komisjonilt välja mõista üks neljandik apellandi esimese astme kohtukuludest ning apellandilt tuleb välja mõista komisjoni kohtukulud ning jätta kolm neljandikku apellandi kohtukuludest tema enda kanda.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. Tühistada Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 27. septembri 2006. aasta otsus kohtuasjas T-59/02: Archer Daniels Midland *vs.* komisjon osas, milles lükatakse tagasi Archer Daniels Midland Co. väide tema kaitseõiguste rikkumise kohta haldusmenetluses, mis lõppes komisjoni 5. detsembri 2001. aasta otsuse 2002/742/EÜ (EÜ asutamislepingu artikli 81 ja EMP lepingu artikli 53 kohaldamise menetluse kohta (juhtum COMP/

E-1/36.604 – Sidrunhape)) vastuvõtmisega, kuna Euroopa Ühenduste Komisjon ei andnud talle võimalust teostada oma õigusi asjaolude suhtes, millele komisjon tugines Archer Daniels Midland Co. kvalifitseerimisel kartelli eestvedajaks.

2. **Tühistada Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu 27. septembri 2006. aasta otsus Archer Daniels Midland *vs.* komisjon osas, milles lükati tulemusetuna tagasi Archer Daniels Midland Co. väide, et Euroopa Ühenduste Komisjon on vääralt kohaldanud komisjoni 18. juuli 1996. aasta teatise, mis käsitleb kaitset trahvide eest ja trahvide vähendamist kartellide puhul, B-jao punkti b.**

3. **Tühistada otsuse 2002/742/EÜ artikkel 3 osas, milles Archer Daniels Midland Co. trahviks määrati 39,69 miljonit eurot.**

4. **Määrata otsuse 2002/742/EÜ, mille Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohus oma 27. septembri 2006. aasta otsusega kohtuasjas T-59/02: Archer Daniels Midland *vs.* komisjon osaliselt tühistas, artiklis 1 tuvastatud rikkumise eest Archer Daniels Midland Co-le trahv summas 29,4 miljonit eurot.**

5. **Jätta apellatsioonkaebus ülejäänud osas rahuldamata.**

6. **Jätta kolm neljandikku Archer Daniels Midland Co. kohtukuludest Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu menetluses tema enda kanda ja mõista temalt välja Euroopa Ühenduste Komisjoni kohtukulud selles menetluses ning jätta pool Archer Daniels Midland Co. kohtukuludest apellatsioonimenetluses tema enda kanda ning mõista temalt välja pool Euroopa Ühenduste Komisjoni kohtukuludest selles menetluses.**

7. Mõista Euroopa Ühenduste Komisjonilt välja üks neljandik Archer Daniels Midland Co. kohtukuludest Euroopa Ühenduste Esimese Astme Kohtu menetluses ja pool Archer Daniels Midland Co. kohtukuludest apellatsioonimenetluses.

Allkirjad